

- ۵- استادقنبرعلی ابن مرحوم محمدکاظم نوری طایفه ارجوار در سال ۱۲۴۵ بنای بقعه امامزاده اسماعیل الامل کوهستان کلارستاق را تمام کرده است (ص ۱۵۱).
- ۶- هاشم اوزج شاگرد استاد قنبرعلی بوده و در ساختن بنای امامزاده اسماعیل دست داشته است .
- ۷- رمضانعلی متو در سال ۱۲۹۸ قمری بنای امامزاده بلال بن عون بن موسی الکاظم را در دهکده نانواکلای ناتل رستاق نور تمام کرده است (ص ۳۵۱) .
- ۸- بایزید بن حاجی جواد بنا امامزاده یحیی رادر نوای بالالاریجان ساخته است (ص ۴۲۶) .

کاشی کاران

در بناهای دشت و کوهستان مازندران غربی به کاشی کاریهای قابل ذکر برنخوردیم . فقط درازاره بقعه سلطان شهاب الدین در دهکده دلا از دهکده های دلارستاق نور ، کاشی کاری مفصل و جالب نظری دیده شد که از سال ۹۰۱ تا ۹۰۳ قمری ده تن در ساختن آن شرکت داشته اند . در میان کتیبه های مفصل این کاشیها که اغلب حدیث نبوی و قدسی یا کلمات قصارفقیان و جوانمردان است به نام این ده تن برمی خوریم ، اما معلوم نیست که اینان در ساختن این ازاره چه سهمی داشته اند . نام بنا و کاشی ساز و خطاط ، بدون تعیین فن هر یک ، پراکنده در این کاشیها دیده می شود . این نامها به قرار زیر هستند :

- آقارضی بن حیدر کرار (ص ۴۶۷) .
 حمدالله بن یدالله جعفر (ص ۴۶۹) .
 علی حداد بن بایزید (ص ۴۶۹) .
 سلطان کمانگر (ص ۴۶۹) .

- کمال سرخاب (ص ۴۶۹) .
 محمد لواف (ص ۴۷۱) .
 سهراب سرخاب آهی (ص ۴۷۳) .
 حبیب الله (ص ۴۷۴) .
 جعفر (ص ۴۷۴) .
 خاکی صوفی (ص ۴۷۴) .

سنگ تراشان

- ۱- استاد عبدالله در سال ۸۸۰ سنگ قبر کیازین الدین خواجه بن اسکندر تاول را تراشیده است (ص ۲۰۸) .
- ۲- حسن هزارخالویی و برادرش در سال ۹۰۷ قمری منبر سنگی مصالای دهکده صالحان کجور را تراشیده اند (ص ۲۰۷) .
- ۳- درویش مرتضی در سال ۱۰۲۸ سنگ قبر سید صالح کاج بن ملک مظفر را در بقعه خالدکیا سلطان در مناچیرکلای علوی کلای کجور تراشیده است (ص ۲۳۸) .
- ۴- استاد علی اکبر در که ای در حدود سال ۱۲۸۰ دروازه سنگی که خود بیستان (= بیستون) خوانده است بر سر راه ناصرالدین شاهی نزدیک ولی آباد تراشیده است (ص ۱۵۶) .
- ۵- ابراهیم حیدر در سال ۱۳۱۳ قمری سنگ قبر مشهدی یحیی ابن ملامین را در چارسی آقا در بیسد میان بندنور تراشیده است (ص ۳۶۲) .

رویگران

- ۱- استاد علاءالدین رودگر در سال ۹۲۶ قبه مسین امامزاده محمد و ابراهیم را در دهکده هتربالورود نور ساخته است . (ص ۲۸۹)

گیج بران

۱- قربانعلی جغتائی گیج بریهای تکیه نوارا در بالالاریجان انجام داده است (ص ۴۲۷) .

درختان کهنسال

در خاک مازندران فریبی

زیبایی بیشتر بقعه‌های شمال ایران یا میدانهای بزرگ دهکده‌ها به درختان کهنسال و عظیمی است که در محوطه آنها دیده می‌شود .
عمر بعضی از این درختان جنگلی از قدمت تاریخی بنای بقعه یا احداث میدان بیشتر است یعنی این درختان قبل از بنای بقعه یا احداث میدان در محل وجود داشته‌اند ولی بعضی از آنها را پس از بنای بقعه یا احداث میدان دستی نشانده‌اند . درخت سور (سرو جنگلی) عجیب بقعه سیدالوفاقی در کلارآباد دشت کلارستاق و درخت چنار میدان چناربن زانوس کجور را می‌توان از گروه دوم دانست . درختان عظیم این دودسته که در طی بررسی به آنها برخورد داریم به ترتیب در این فهرست گنجانده شده‌اند .

درختان آزاد

۱- درخت آزاد امامزاده فضل‌الله در دهکده سیدکلای ناتل رستاق نور (ص ۳۵۲) ۶۸۰ سانتیمتر .

- ۲- درخت آزاد در گورستان بقعه حمزه رضا در گوشه سرای چالوس (ص ۱۱۷) ۶۲۰ سانتیمتر .
- ۳- درخت آزاد در بقعه سیداسکندر در خرابه باری کلای ناتل رستاق نور (ص ۳۴۳) ۶۰۰ سانتیمتر .
- ۴- درخت آزاد در محوطه امامزاده رضا در کچل ده میان رود سفلی نور (ص ۳۴۷) ۵۶۰ سانتیمتر .
- ۵- درخت آزاد امامزاده سید حسین در جنگل سازی یک اسبی کلای ناتل رستاق نور (ص ۳۴۰) ۵۶۰ سانتیمتر .
- ۶- درخت آزاد در گورستان بقعه امامزاده ابوالقاسم در دهکده جزما دوهزار خرم آباد تنکابن (ص ۷۵) ۵۶۰ سانتیمتر .
- ۷- درخت آزاد در گورستان بقعه خالدکیا سلطان در مناچیر کلای علوی کلای کجور (ص ۲۳۹) ۵۳۰ سانتیمتر .
- ۸- درخت آزاد در گورستان جمشیدکیا سلطان در المده مرکز دشت کجور (ص ۲۴۰) ۵۲۰ سانتیمتر .
- ۹- درخت آزاد گورستان جمشیدکیا سلطان در المده مرکز دشت کجور (ص ۲۴۰) ۵۰۵ سانتیمتر .
- ۱۰- درخت آزاد در امامزاده رضا در کچل ده میانرود سفلی نور (ص ۳۴۷) ۵۰۰ سانتیمتر .
- ۱۱- درخت آزاد در امامزاده سید حسین در جنگل سازی یک اسبی کلای ناتل رستاق نور (ص ۳۴۰) ۴۵۰ سانتیمتر .
- ۱۲- درخت آزاد در گورستان بقعه حمزه رضا در گوشه سرای چالوس (ص ۱۱۷) ۴۳۰ سانتیمتر .
- ۱۳- درخت آزاد در بقعه امامزاده ابوالقاسم در دهکده جزما دوهزار خرم آباد تنکابن (ص ۷۵) ۴۰۵ سانتیمتر .
- ۱۴- درخت آزاد در گورستان بقعه سید ابوالحسن (ابوالحسین)

- المؤید بالله در دهکده لنگای تنکابن (ص ۸۶) ۳۶۳ سانتیمتر .
- ۱۵- درخت آزاد در گورستان بقعه حمزه رضا در گوشه سرای چالوس (ص ۱۱۷) ۳۶۰ سانتیمتر .
- ۱۶- درخت آزاد در بقعه سیداسکندر در خرابه باری کلای ناتل رستاق نور (ص ۳۴۳) ۳۵۶ سانتیمتر .
- ۱۷- درخت آزاد در گورستان بقعه امامزاده سید ابوالقاسم در دهکده جزما (امامزاده ابوالقاسم) در دوهزار خرم آباد تنکابن (ص ۷۵) ۳۲۰ سانتیمتر .
- ۱۸- درخت آزاد در بقعه سیداسکندر در خرابه باری کلای ناتل رستاق نور (ص ۳۴۳) ۲۳۰ سانتیمتر .

درختان بلوط (=مازو)^۱

- ۱- درخت بلوط در گورستان بقعه میرشمس الدین در دهکده ولی آباد خرم آباد تنکابن (ص ۶۷) ۶۸۰ سانتیمتر .
- ۲- درخت بلوط در گورستان بقعه آقاشیرعلی در دهکده میان ناحیه خرم آباد تنکابن (ص ۶۴) ۶۴۰ سانتیمتر .
- ۳- درخت بلوط در گورستان بقعه امامزاده سیدقوام الدین در دهکده کبودکلایه خرم آباد تنکابن (ص ۵۶) ۵۶۰ سانتیمتر .
- ۴- درخت بلوط در گورستان بقعه امامزاده سیدقوام الدین در دهکده کبودکلایه خرم آباد تنکابن (ص ۵۶) ۴۹۰ سانتیمتر .
- ۵- درخت بلوط در گورستان بقعه سیدقوام الدین در دهکده کبودکلایه خرم آباد تنکابن (ص ۵۶) ۴۵۰ سانتیمتر .
- ۶- درخت بلوط در گورستان بقعه میرشمس الدین در دهکده ولی آباد

خرم آباد تنکابن (ص ۶۷) . ۳۹۰ سانتیمتر .

درختان پلت = افر^۱

- ۱- درخت پلت در گورستان امامزاده محمد در واچک گلیجان تنکابن (ص ۴۸) ۸۳۰ سانتیمتر .
- ۲- درخت پلت در گورستان مزار سیده فاطمه بر سر راه اسپچین و خش کلای لنگای تنکابن (ص ۹۲) ۶۵۰ سانتیمتر .
- ۳- درخت پلت در گورستان بقعه گلدسته در برامسر گلیجان تنکابن (ص ۴۷) ۵۷۰ سانتیمتر .
- ۴- درخت پلت در گورستان بقعه امامزاده محمد در دهکده واچک گلیجان تنکابن (ص ۴۸) ۵۲۰ سانتیمتر .
- ۵- درخت پلت در گورستان بقعه امامزاده محمد در دهکده واچک گلیجان تنکابن (ص ۴۸) ۴۸۰ سانتیمتر .
- ۶- درخت پلت در گورستان اطراف بقعه گلدسته در دهکده برامسر گلیجان تنکابن (ص ۴۷) ۴۴۰ سانتیمتر .
- ۷- درخت پلت در گورستان بقعه آقامیر سبحان در دهکده تمیجانک گلیجان تنکابن (ص ۴۵) ۴۲۰ سانتیمتر .
- ۸- درخت پلت در گورستان اطراف بقعه امامزاده محمد در دهکده واچک گلیجان تنکابن (ص ۴۸) ۴۰۰ سانتیمتر .
- ۹- درخت پلت در گورستان بقعه امامزاده سیدقوام الدین در دهکده کبودکلایه خرم آباد تنکابن (ص ۵۶) ۴۰۰ سانتیمتر .
- ۱۰- درخت پلت در گورستان اطراف امامزاده سیدقوام الدین در دهکده کبودکلایه خرم آباد تنکابن (ص ۵۶) ۳۶۰ سانتیمتر .
- ۱۱- درخت پلت در گورستان اطراف امامزاده سیدقوام الدین در دهکده

۱- Acer Plantanoides.

- ۱۲- درخت پلت در گورستان بقعه سیدعلی بن سیدحمزه در اراضی اسپچین لنگای تنکابن (ص ۹۰) ۲۸۰ سانتیمتر .
- ۱۳- درخت پلت در گورستان امامزاده سیده فاطمه بر سر راه اسپچین و خش کلای لنگای تنکابن (ص ۹۲) ۱۱۵ سانتیمتر .
- ۱۴- درخت پلت در گورستان مزار سیده فاطمه بر سر راه اسپچین و خش کلای لنگای تنکابن (ص ۹۲) ۱۰۵ سانتیمتر .

درختان تادانه = تو^۱

- ۱- درخت تادانه در گورستان بقعه سیدمحمد در گویتیر بیرون بشم کلارستاق (ص ۱۲۳) ۴۴۵ سانتیمتر .
- ۲- درخت تادانه در گورستان بقعه سیدمحمد در گویتیر بیرون بشم کلارستاق (ص ۱۲۳) ۴۴۴ سانتیمتر .
- ۳- درخت تادانه در گورستان بقعه سیدمحمد در گویتیر بیرون بشم کلارستاق (ص ۱۲۳) ۳۶۰ سانتیمتر .
- ۴- درخت تادانه در گورستان بقعه آقاسیدعلی کیا در دهکده مزرك خرم آباد تنکابن (ص ۵۵) ۳۳۰ سانتیمتر .
- ۵- درخت تادانه در گورستان بقعه امامزاده سید قوام الدین در دهکده کبود کلایه خرم آباد تنکابن (ص ۵۶) ۲۶۰ سانتیمتر .

درختان چنار^۲

- ۱- درخت چنار در بقعه عابدین رضا در دهکده شنگلده امیری بالالاریجان (ص ۴۳۹) ۱۲۰۰ سانتیمتر .

۱- Celtis australia. ۲- PoPulus migra; Populus plantanus.

۲- درخت چنار در چناربن دهکده زانوس کجور (ص ۲۲۱)
۱۱۸۰ سانتیمتر .

۳- درخت چنار بقعه سیدعلی کیاسلطان در دهکده سیدعلی کیدرخیر رود -
کنار کجور (ص ۲۳۱) ۱۰۰۰ سانتیمتر .

۴- درخت چناری در اراضی مونج میخساز زانوس رستاق کجور
(ص ۲۱۵) ۸۶۰ سانتیمتر .

۵- درخت چنار حسینیه بقعه شاهزاده حسین در فیروزکلای پایین کجور
(ص ۱۸۱) ۸۴۰ سانتیمتر .

۶- درخت چنار گورستان جمشید کیاسلطان در المده مرکز دشت کجور
(ص ۲۴۰) ۶۴۰ سانتیمتر .

۷- درخت چنار جلو در ورودی بقعه آقاسیدابراهیم نزدیک دهکده
کرات کوتی گلیجان تنکابن (ص ۴۸) ۶۲۰ سانتیمتر .

۸- درخت چنار در محوطه مسجد و تکیه فیروزکلای بالای کجور
(ص ۱۸۲ و ۱۸۳) ۵۰۵ سانتیمتر .

۹- درخت چنار در گورستان بقعه سیدمحمدکیا دبیر صالحانی در صالحان
کجور (ص ۲۰۶) ۴۹۰ سانتیمتر .

۱۰- درخت چنار امامزاده سلطان سید محمد قرشی در اراضی امامزاده
سرگزنگ بالالاریجان (ص ۴۳۸) ۳۶۵ سانتیمتر .

۱۱- درخت چنار نزدیک بقعه آشیخ نیکه در رزن ترستاق (ص ۳۲۵)
۳۶۰ سانتیمتر .

۱۲- درخت چنار نزدیک بقعه آشیخ نیکه در رزن ترستاق (ص ۳۲۵)
۳۲۵ سانتیمتر .

درختان سور = سرو جنگلی

۱- درخت سروی عجیب در گورستان بقعه سیدالوافی در کلارآبار
لنگای تنکابن (ص ۹۶) ۴۴۰ سانتیمتر .

۲- درخت سور در محوطه امامزاده نوح در دهکده اندرور از دهکده های
بلده کجور (ص ۲۳۵) ۲۲۵ سانتیمتر .

درخت سفیدار

۱- درخت سفیدار در کنار رودخانه سنگ رچ کیله در دهکده فقیه آباد
نشای تنکابن (ص ۸۲) ۱۰۰۰ سانتیمتر .

درختان شهر = شمشاد^۱

۱- درخت شمشاد در گورستان بقعه آقاسیدعلی در دهکده مزرك
خرم آباد تنکابن (ص ۵۵) ۱۶۰ سانتیمتر .

۲- درخت شمشاد در گورستان بقعه آقا سیدمحمد در اراضی اسپچین
لنگای تنکابن (ص ۹۱) ۱۲۵ سانتیمتر .

۳- درخت شمشاد در بقعه سیدعلی بن سیدحمزه در اراضی اسپچین
لنگای تنکابن (ص ۹۰) ۱۲۳ سانتیمتر .

۴- درخت شمشاد در گورستان آقانورکیاسلطان در دولت آباد اودم
جوربند نائیج نور (ص ۳۷۰) ۹۵ سانتیمتر .

درختان کرزل^۲

۱- درخت کرزل در گورستان امامزاده مختار در دهکده فقیه آباد نشای
تنکابن (ص ۸۲) ۴۱۰ سانتیمتر .

۱- Buxus Sempervirens.

۲- Carpinus betulus.

- ۲- درخت کرزل در گورستان امامزاده مختار در دهکده فقیه آباد
نشای تنکابن (ص ۸۲) ۳۶۰ سانتیمتر .
- ۳- درخت کرزل در گورستان امامزاده قاسم درزوات کلارستاق
(ص ۱۰۸) ۳۲۰ سانتیمتر .
- ۴- درخت کرزل در گورستان امامزاده مختار در دهکده فقیه آباد
نشای تنکابن (ص ۸۲) ۳۲۰ سانتیمتر .

درخت کهل

- ۱- درخت کهل در گورستان بقعه دهکده فقیه محله گلیجان تنکابن
(ص ۴۷) ۳۷۰ سانتیمتر .

درخت گردو

- ۱- درخت گردو در محوطه امامزاده عابدین رضا در دهکده شنگلده
امیری بالالاریجان (ص ۴۳۹) ۳۹۶ سانتیمتر .

درختان لنگا = اوجا = نارون^۱

- ۱- درخت لنگا نزدیک بقعه سیدنبی در دهکده فیروزکلای بالای کجور
(ص ۱۸۲) ۷۰۷ سانتیمتر .
- ۲- درخت لنگا در گورستان چهل تن در آستانکروود کجور (ص ۱۶۹)
۵۳۵ سانتیمتر .
- ۳- درخت لنگا در امامزاده قاسم در ایزده نائل کنارنور (ص ۳۳۶)
۵۰۰ سانتیمتر .
- ۴- درخت لنگا در گورستان چهل تن در آستانکروود کجور (ص ۱۶۹)
۴۶۰ سانتیمتر .

۱- *Ulmus campestris* ; *Ulmus montana*.

- ۵- درخت لنگا در گورستان چهل تن در آستانکروود کجور (ص ۱۶۹)
۴۵۴ سانتیمتر .
- ۶- درخت لنگا در گورستان بقعه آقاسیدحیب الله در دهکده میانرود
گلیجان تنکابن (ص ۴۹) ۴۱۰ سانتیمتر .
- ۷- درخت لنگا در محوطه متصل به گورستان امامزاده سیدولی در
فیروزکلای بالای کجور (ص ۱۸۲) ۴۰۴ سانتیمتر .
- ۸- درخت لنگا در محوطه متصل به گورستان امامزاده سیدولی در
فیروزکلای بالای کجور (ص ۱۸۲) ۴۰۰ سانتیمتر .
- ۹- درخت لنگا در گورستان چهل تن در آستانکروود کجور (ص ۱۶۹)
۳۹۵ سانتیمتر .
- ۱۰- درخت لنگا در گورستان دو برادران در دهکده کچانک گلیجان
تنکابن میان شیرود و کچانک (ص ۴۶) ۳۸۰ سانتیمتر .
- ۱۱- درخت لنگا در گورستان بقعه ایوب پیغمبر در دهکده بندین لنگای
تنکابن (ص ۸۸) ۳۲۵ سانتیمتر .
- ۱۲- درخت لنگا در امامزاده قاسم در ایزده نائل کنارنور (ص ۳۳۶)
۳۰۰ سانتیمتر .
- ۱۳- درخت لنگا در گورستان بقعه آقاسیدحیب الله در دهکده میانرود
گلیجان تنکابن (ص ۴۹) ۲۷۶ سانتیمتر .
- ۱۴- درخت ملجادر گورستان بقعه سیدمحمدطاهر در پایین بلده خرم آباد
تنکابن (ص ۵۷) ۳۴۰ سانتیمتر .

۱- *Ulmus montana*.

کتابشناسی حاشیه دریای مازندران

کتاب ورسایلی که به زبانهای خارجی درباره نواحی و شهرهای ساحلی

دریای مازندران نوشته‌اند

- ABBOTT, KEITH : Proceedings of the Royal Geographical Society, Vol. III, p. 390.
- ABBOTT, W.G. : Bemerkungen über Gilan. St. Petersburg, 1841.
- ABBOTT, W.G. : Report on the Silk Trade of Guilan for the year 1864-65. Consular Reports.
- ABBOTT, W.G. : Report on the Trade and Resources of the Province of Guilan for the year 1865. Consular Reports.
- ABBOTT, W.G. : Report on the Trade and Resources of the Province of Guilan for the year 1869. Consular Reports.
- ABBOTT, W.G. : Reports on the Trade of Guilan for the year 1870. Consular Reports.
- ABBOTT, W.G. : Report on the Trade and Commerce of Guilan for the year 1871. Consular Reports.
- ABBOTT, W.G. : Report on the Trade and Commerce of the Province of Guilan for the year 1872. Consular Reports.
- ABBOTT, W.G. : Report on the Trade and Commerce of the Province of Guilan for the year 1873. Consular Reports.
- ACTI HISTORICI, t.IV, p. 390. St. Petersburg 1842. (Invasion de Stenko Razin en Perse).
- ADES, R. : Persian pottery, examples of the remarkable finds at Gurgan. The Illustrated London News, CCXV, Dec. 3rd, pp. 849-

- از شهرها و دهکده های : تهران چالوس ، نور ، بلده ، لار ، اسک ، فیروزکوه ، فولاد محله ، چهارده ، زیارت ، استرآباد شرحی دارد .
- BERESINE, E. : Recherches sur les dialects Persans. Casan, 1853.
- BINDER, H. : Au Kurdistan, Paris, 1887.
- صفحات ۴۴۲ — ۴۲۷ این کتاب درباره گیلان است .
- BLARAMBERG, J. : Statistische übersicht Persiens. St. Petersburg, 1853.
- اطلاعات درباره گیلان دارد .
- BLAU, O. : Commerciale Zustände Persiens. Berlin, 1858. p. 73.
- BOBEK, H. : Natürlichen Walder und Geholzfluren Irans. Bomner Geogr. Abhandl. Bonne, 1951.
- BODE, VON. : Yamut and Guklan. Abhandl. der Russisch. Geograph. Gesellschaft, 1847. Vol. II, p. 209.
- BROWNE, E.G. : An Abridged Translation of Ibn Isfandyar's history of Tabaristan. London. 1905. E.J.W. Gibb Memorial Series, Vol. II.
- BROWNE, E.G. : A Year Amongst the Persians, London, 1893. pp. 557-568.
- BUHSE, F.A. : Bergriese von Gilan nach Asterabad. Beiträge zur Kenntniss des Russischen Reiches, 1849, Vol. XIII, p. 125.
- صفحات ۲۳۶ — ۲۱۷ درباره ، لسپو ، کلاردشت ، کجور ، اسک ، فیروزکوه و فولاد محله است .
- BURNS : Travels into Bokhara, 1835.
- فصل ۳ ص ۱۲۲ — ۱۰۳ ، درباره استرآباد و اشرف و علی آباد و فیروزکوه و تهران مطالبی دارد .
- CHARDIN, SIR JOHN : Travels of Sir John Chardin into Persia, and the Coronation of Soleiman III. London, 1686.
- CHODZKO, P. M. ALEXANDRE : Le Guilan ou les marais Caspiens. Description historique du pays qui borde au sud de la mer Caspienne, 1850.
- این کتاب قبل از ترجمه کنونی در زمان ناصرالدین شاه در مجموعه شماره ۸۲۸ کتابخانه بیوتات سلطنتی از ورق يك تا ورق ۵۷ ترجمه شده است .
- CHODZKO, P.M. ALEXANDRE : Specimens of the popular poetry of Persia. London, 1842.

- 50, with 12 coloured illustrations 1949, from the Raymond's Ades collections (Creswell 755).
- ANET, CLAUDE : Feuilles Persanes. Paris, 1924.
- ANON : Gurgan potteries recently excavated at Gumbad-i-Kabuz. The Illustrated London News, CCXI, 27 Sept. 1947. pp. 0-61, with 16 illustrations (Creswell 756).
- ARNE, TURE : Die Schwedische Archäologische Ausgrabungs — expedition auf des Türkmanen — Steppe, 1933. Petermans Mitteilungen, LXXXI, pp. 293-4. Gotha, 1935.
- درباره سفالهایی از نوع سفالهای ری است که در حفاری محلی در سیزده کیلومتری شمال غربی استرآباد (گرگان امروز) بدست آمده است.
- ARNOLD. A. : Through Persia by Caravan. T. 1rst chap. 8 - 10.
- BAKER, V. : Clouds in the East. London, 1876.
- صفحات ۸۹ — ۶۲ درباره اشرف ، ساری ، شیرگاه ، زیرآب ، فیروزکوه ، سربندان ، بومهن ، تهران ، لار ، اسک ، خلو ، علی آباد مطالبی دارد .
- صفحات ۱۴۲ — ۸۷ : علی آباد ، سورکنده ، چشمه علی ، دامغان .
- BARTHOLD : Istor. Geogr. Obzor Irana. St. Petersburg, 1903. pp. 158-161.
- این کتاب به نام جغرافیای تاریخی ایران در سال ۱۹۳۰ در تهران ترجمه شده است.
- صفحات ۲۸۹ — ۲۹۵ این کتاب مطالبی درباره حاشیه دریای مازندران دارد.
- BATAZERS, BASIL : Nouveaux Mélanges Orientaux. Paris 1886.
- Lignes 933-950 مصاحبه با ژنرال LEVASOFF فرمانده سربازان روسی در گیلان است .
- BAUER : Dattelpalmen an den ufern des Kaspischen Meeres. Bull. de l'acad. des science de St. Pétersburg, Feb. 1859.
- BELL, C.M. : Geological Notes on part of Mazandaran. London Geological Transactions, Series 2, Vol. V, p. 577.
- BELL, J. : Travels from St. Petersburg to diverse parts of Asia. Glasgow, 1763. T. 1rst. pp. 132-137.
- BENJAMIN, S.J. : Persia and the Persians. Boston 1886, pp. 414-422.
- BERNARD, V. : Révolution de la Perse. Paris, 1910, pp. 100-117.
- BERESFORD, L. : Itinerary notes of route surveys in Northern Persia. Proceedings of R. G. S. V., pp. 57-84. Feb. 1883.

در این قسمت از تهران ، سربندان ، فیروزکوه ، چهارده ، هزار جریب ، استرآباد و ساور و رادکان مطالبی دارد همچنین در 472-459 No. 8, pp. اطلاعاتی راجع به شمال هست .

DEFREMERY : Memoires sur les Enis-el-Omera. Paris, 1848.

DEFREMERY : Memoires sur la famille de Sadjides. Paris, 1848.

DE MORGAN : Mission Scientifique, Etude Geographique, 1894,

در قسمت اول صفحات ۲۰۸ - ۱۱۳ شکلهای و تصاویر زیاد درباره شمال دارد .

DORN B.: Auszüge aus 14 Morgencel. Schriftstellern betreffend des Kaspischen Meer.

Melanges Asiatique, VI, p. 658. VII, pp. 19-44 & 52-92.

در فهرست تاریخی آن نیز مطالبی مفید دارد .

DORN, B. : Auszüge aus Muhammadanischen Schriftstellern betreffend die geichichte und geographi eder Südlichen Künstenländer des Kaspischen Meeres. St. Petersburg, 1858.

مطالبی درباره مازندران از ۲۸ مجلد کتاب فارسی و عربی و ترکی است که به نام انتخاب البهیة چاپ شده است .

DORN. B. : Bericht über eine Wissenssch. Reise in den Kaukasus etc., Mel. Asiat., IV, pp. 429-500, 1863.

مطالبی در باره آشوراده ، اشرف ، بارفروش (بابل) مشهدی سر (بابلسر) دارد .

DORN, B. and MIRZA MUHAMMAD SHAFI' : Beiträge Zur Kenntniss der Iranischen Sprachen. Theil I : Masandaranische Sprache. Theil II: Lieferung die Gedichtsammlung des Emir-i-Pazewary. St. Petersburg, 1866.

DORN, B. : Caspia. Memoires de l'ac. des Science de St. Pétersbourg, 1875, Vol. XXIII, No. 1.

H.L. Rabino : Le Guilan, p. 9. همچنین در

زیر کلمه اسکندر مطالبی در باره حمله اسکندر به صفحات شمالی ایران دارد .

DORN, B.: Die Geschichte Tabaristans und der Serbedare nach Khondemir. Memorie de l'academie de St. Petersburg, 1850, Vol. VIII.

DORN, B. : Die Münzen der Isphebede Chalifen und deren Slatthalter. mél. Asiat. T. II S. 243.

DORN, B. : Die Pehlewy - Münzen des Asiat. Museums der Kaiser-

CHRISTENSEN, ARTHUR : Contribution a la dialectologie Iranienne. KOBENHAVN, 1930. pp. 30-123.

CLAVIJO : Embassy to Tamerlane 1403-1406. Translated from the Spanish by Guy LeStrange. London, 1928.

GONOLLY : Journey to the north of India overland. London, 1834.

فصل اول صفحات ۲۷ - ۲۰ درباره تهران ، فیروزکوه ، ساری و اشرف مطالبی دارد .

COON, C.S. : Cave Exploration in Iran, 1949. University Museum of the University of Pennsylvania, Philadelphia, 1951.

COON, C.S. : Ecavation in Hotu Cave, Iran, 1951. American Philo-sophical Society, Vol. 96, 1952.

COSTE, PASCAL : Monuments modernes de la Perse mesurée desinée et decrite. Paris, 1867.

CRENDER : Historia Samanidarum. Göttingen, 1825.

CURZON, Hon. G.N. : Persia and Persian problems.

۱ ، صفحات ۳۸۹ - ۳۵۴ اطلاعاتی در باره گیلان و مازندران دارد .

CUVIER, G. : Le Règne Animal.

در باره ماهیهای شمال مطالبی دارد .

D'ALLEMAGNE, Henry-René : Du Khorasan au pays des Backtiarie. Paris, 1911.

D'ARCY, E. TODD : Memoranda to accompany a skech of part of Mazandaran etc. J.R.G. Soc. Vol. III, No. 5, April 1836. pp. 101-108.

D'ARCY, E. TODD : Itinerary from Tabriz to Tehran via Ahar, Mishkin, Ardabil, Talyish, Gilan and Kasvin in 1837. J.R.G. Soc. Vol. VIII, pp. 29-39. London, 1838.

DARMESTETER, J. : Lettre de Tansar au Jasnaf Roi de Tabaristan. Journal Asiatique, 1849, pp. 185-250 and 502-555.

تنسر مؤبد موبدان اردشیر اول ، جشنسف را به تسلیم ترغیب می کند . این سند را ابن مقفع ابتدا از پهلوی به فارسی ترجمه کرد . متن آن در تاریخ طبرستان ابن اسفندیار آمده است .

DE BODE : Ocherki Turkmen. zemli i yugovostoch. Pribrezh. Kapis-kago Moria, otechest zapiski, 1856, No. 7 pp. 123-150.

زیر اعلام مربوط به شمال ایران اطلاعاتی دارد .

FERRAND, G. : Notes sur Recht et le Guilan. Bulletin de la Soc. de Geographie d'Alger, Avril-Juin 1902.

FERTE, H. : Vie de Sultan Hossein Baikara. Paris, 1898.

FLANDIN, E. and COSTE, P. : Voyage en Perse, Perse moderne. Paris, 1854.

FONTON : La Russie danl'Asie Mineure (occupation russe du Guilan).

FORSTER, G. : Sketches on the Caspian Shores.

در ژانویه ۱۷۸۴ در مازندران مسافرت می کرده است .

FORSTER, G. : A journey from Bengai to England. London, 1798-1808.

در فصل دوم صفحات ۲۱۰ - ۱۷۹ مطالبی دربارهٔ بسطام ، ده ملا ، چالوس ، ساری و بارفروش (بابل) دارد .

FORTESCUE, L.S. : The Caspian Provinces (Lectures given on Feb. 14th, 1924, to the Central Asian Society at the Royal United Service Institution).

FRAEHN, B. : Die Chosroen-münzen der Früheren Chalifen. Verhandl. der Kurländ. Gesellschaft. Bd. II Mitau, 1822.

FRAEHN, B. : Essai servant à déterminer d'une manière plus précise l'époque d'une expédition entreprise au XS. par les Russes sur les côtes de la mer Caspienne. Nouv. Jour. Asia. T. II, p. 450, 1828.

FRASER, J.B. : History of Persia, published in the Edenburg Cabinet Lib.

طرحی از بناهای قصر صفی آباد دارد .

FRASER, J.B. : A Winter's Journey from Constantinople to Tehran. London, 1838.

صفحات ۱۴۵ - ۱۳۱ دربارهٔ فیروزکوه ، شهمیرزاد ، شاهرود مطالبی دارد .

و در صفحات ۴۸۲ - ۴۱۶ اطلاعاتی دربارهٔ مشهدی سر (بابلسر) ایزی ده (ایزده) و سخت سر (رامسر) آمده است .

FRASER, J.B. . Adventures in the Persian Provinces on the southern banks of the Caspian Sea. Loudon, 1826.

lichen Akademie der Wissenschaften. Mél. Asia. T. II, S. 249.

DORN, B. : Forschungen in der Pehlewy - Münzkunde Mel. Asiat. T. VI p. 22.

DORN, B. : Neue Ansichten in der Pehlewy - Münzkunde. Mel. Asiat. T. III, p. 426.

DORN, B. : Noch Einige Nachweisungen über Pehlewy - Münzen. Mel. Asiat. T. II, S. 387.

DORN, B. : Noch Einige Worte über die auf Pehlewy-Münzen Vorkommendes Sogenanntes münzzeichen oder monogramm. Mel. Asiat. T. III, S. 286.

DORN, B. : Über die Letzten dem Asiat. museum Zugekommenen Pehlewy-münzen. Mel. Asiat. T. II, S. 608.

DORN, B. : Reise nach Masandaran im j. 1860. St. Petersburg, 1895.

از سن پترزبورگ به اشرف و بازگشت با یک نشه . در صفحات ۱۶۱ - ۱۵۶ . مطالبی در بارهٔ حملهٔ اسکندر به صفحات شمال ایران دارد .

DROUVILLE, G. : Voyage en Perse, 1822-1823. St. Petersburg, 1829.

DROVIN, ED. : Observation sur le monnaiss à légendes en Pehlewi et Pehlewi Arabe. Revue Archéologique. Paris, 1884.

EASTWICK, E.B. : Journal of a Diplomate's Three Years Residence in Persia. London, 1864. T. 1rst. pp. 321-333, T. II. pp. 1-24.

مطالبی دربارهٔ گیلان دارد . در این کتاب از استراباد، اشرف ، ساری ، علی آباد، شیرگاه ، زیر آب ، سرخ رباط ، فیروزکوه ، سربندان و بومهن نیز مطالبی دیده می شود .

EIGHWALD, ED. : Reise auf dem Kaspischen meere und in den Caucasus, Unternommen in dem Jahren 1825-18256. Stuttgart und Tubingen, 1834-38.

دربارهٔ گیلان و مازندران و گرگان مطالبی دارد در فصل یازدهم صفحات ۳۸۵ - ۳۳۰ مطالبی دربارهٔ مشهدی سر (بابلسر) و بار فروش (بابل) است.

ELOY AUCHER : Relations de Voyage en Orient, de 1830 à 1838. Paris, 1843.

ENCYCLOPAEDIA BRITANICA.

زیر اعلام مربوط به صفحات شمال ایران اطلاعاتی دارد .

ENCYCLOPAEDIA OF ISLAM. Edited by M. TH. Houtsma and T. W. Arnold, Leyden, 1911.

در این کتاب مازندران و استراباد و اشرف و ساری و علی آباد و شیرگاه و زیر آب و سرخ رباط و فیروزکوه و سربندان و بومهن نیز مطالبی دیده می شود .

- Z.D.M.G. Bd. XII, S. 309-314.
- HANTZSCHE, J.C.: Palaste Schah Abbas I von Persien in Masandaran. Z.D.M.G. 18, 1864.
- HANTZSCHE, J.C.: Specialstatistik von Persien. Koner's Zeitsch. der Ges. für Erdk. in Berlin, 1869, t. IV part, V.
- HANTZSCHE, J.C.: Beiträge zur Geographie und Alterthumskunde Nordpersiens, Z.D.M.G. 1862, T. XVI, pp. 525-532.
- HANTZSCHE, J.C.: Topographie und Statistik der Persischen Turkmanen. Zeitschrift Allgemeine Erkunde, Berlin, 1862. No. 110.
- HANTZSCHE, J.C.: Talysch, eine geografische skizze. 3 ter Jahresbericht des Veriens für Erkunde zu Dresden 1866. Anhang, pp. 1-64.
- HANTZSCHE, J.C.: Frühere und Gegenwärtige Politische Eintheilungen der Landschaften von Talysch im W. bis S.W. des Südlichen Beckens des Kaspischen meeres. Koner's Zeitsch. für Allgemeine Erkunde; Neue Folge, T. XIX, part VII, pp. 148-151.
- HAMMER: Die Geschichte der Assassinen. Stuttgart und Tübingen, 1818.
- HANWAY, Jonas: An historical account of the British Trade over the Caspian Sea, with a Journal of Travels and the Revolution of Persia. In 4 Vol. London, 1753. In 2 Vol. London, 1762.
- ج ۱، فصل سیزدهم، صفحات ۱۹۸ - ۱۹۲ در باره لنگرود، آمل، بارفروش، اشرف اطلاعاتی دارد.
- ج ۱، فصل بیست و پنجم، از ص ۱۰۹ از لنگرود تا استراباد را با قایق طی کرد و سوانح سر راه را نوشته و دماوند را از دور دیده است.
- ج ۱، فصل بیست و هفتم، صفحات ۱۴۹ - ۱۳۹ درباره استراباد و بارفروش (بابل) مطالبی دارد.
- HANWAY, J.: Zuverlässige Beschreibung seiner Reisen von London durch Russland und Persien etc. 1754.
- HASSEL, G.: Vollständige und neueste Erdbeschreibung, 1821.
- HERBERT, A.J.: Report on the Trade and Industries of Persia, 1886. Dip. and Cons. Reports.
- HERBERT, O.: Relation du voyage de Perse et des Indes Orientales. Paris, 1663.
- HERZFELD: Reisebericht. Z.D.M.G. 1926, p. 278.
- مطالبی در باره بسطام، زادکان، گردنه شمشیر، دامغان دارد.

- در صفحات ۲۵-۱۲ مطالبی در باره اشرف، ساری، بارفروش، آمل، ایزدی‌ده، علی‌آباد، آب‌گرم، لاهیجان می‌توان یافت.
- FRASER, J.B.: Narrative of a Journey into Khorasan in the year 1821 and 1822. London, 1825.
- GASTEIGER-RAVENSTEIN-KOBACH: Rundreise durch die Nördlichen provinzen Persiens. 1862.
- در صفحات ۳۵۶ - ۳۴۱ در باره تهران، فیروزکوه، سوادکوه، ساری، اشرف (بهشهر) و استراباد (گرگان) مطالبی دارد.
- GEIGER & KUHN: Grundriss der Iranischen philologie, die Kaspischen Dialecte.
- در صفحات ۳۸۰-۳۴۴ در باره لهجه حاشیه دریای خزر مطالبی دارد.
- GEIGER: Ostiranische Kultur, 1882.
- GMELIN, S.G.: Reise durch Russland zur untersüchung der drei Natturliche. T. II Reise durch das Noerdliche Persien. T. IV Zweyte Persischen Reise. 1770-1784.
- صفحات ۷۲ - ۴۶ مطالبی درباره آمل، بارفروش، علی‌آباد (شاهی) ساری و اشرف (بهشهر) دارد.
- GOLUBIANTNIKOV: Neftiyanoye i Slantsevoye Khoziaystvo. Moscow, 1921.
- GREWINGK, C.: Die Geognostischen und Orographischen Verhältnisse der Nördlichen Persia. St. Petersburg, 1853.
- GROHMANN, R.: Die Entwicklungs — geschichte des Kaspisees und des Schwarzen Meeres. Leipzig, 1937.
- GUILLINY, E.: Essai sur le Ghilan. Bull. de la Soc. de Géog. de Paris, Fév. 1866, Sec. V T. II pp. 81-104.
- HABLITZL, C. Bemerkungen in der Persischen Landschaft Gilan, und auf dem Ghilanschen Gebirge in dem Jahren, 1773-1774. St. Petersburg, 1783.
- HAMMER: Die Sprache Thaberistans' FUND GR. d.o. 1813. Bd. III. S. 46.
- HANTZSCHE, J.C.: Physicalisch — Medicinische Skizze von Rescht in Persien. Virchow's Archiv. Bd. XXV, Berlin 1862.
- HANTZSCHE, J.C.: In einer Persischen Turnhalle Gartenlaube, 1863.
- HANTZSCHE, J.C.: Der Aufstand in Rescht im Jahre, 1855.

- torian Leopoli, 1740.
- KUNIK, E. Notes sur l'expédition des Russes Normands en 944 vers les pays situées aux bords de la mer Caspienne d'après Nizami, IBN-AL-ATHIR et AINY. Bulet. de l'acad. T. 4. 1848.
- ✕ LAFONT, D.F. : La Sericiculture en perse. Bull. de l'off. l'agriculture, Août 1908.
- ✕ LAFONT, D.F. : Sur la fabrication des graines de vers à soie en Perse. Bull. de l'Union Franco-Persane. Paris, 1911.
- درباره درختان جنگلی شمال اطلاعات مفصلی دارد .
- LANDOR, A.H. SAVAGE : Across Coverted Lands, London, 1902. T. Irst, pp. 36-72.
- LANIER, L. : L'Asie. Paris, 1904. T. Irst pp. 483-519.
- LEINAT, F. Methodo di Allevamento in Persia; il tilimbar. Une analyse de cet opuscule se trouve dans "Il Bacologo Italiano, Anno IV, 1881-1882."
- LE STRANGE, GUY : The Lands of the Eastern Caliphates, Mesopotomia, Persia, and Central Asia. Cambridge 1905, pp. 368-372.
- LOVETT, C.B. Report on Astarabad. (Consular Reports March 1882).
- LOVETT, C.B. Itinerary Notes of Route Surveys in Northern Persia in 1881 and 1882. Proceedings R.G.S. Vol. V, Feb. 1883, with maps.
- MACKENZIE, F. : Report on the Persian Caspian provinces. Rasht 1859-1860. In manuscript.
- MARQUART : Alexander's Marsch von Persepolis nach Herat. in Untersuch. z. Gesch. von Eran. II 1905. pp. 45-63.
- MARQUART, : Eranschahr nach der Geographie des ps. Moses Xorenachi (abhandlung der Königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen Neue Folge 1Bd. III 1899-1901.
- در صفحات ۱۳۶ - ۱۲۹ مطالبی درباره گیلان دارد .
- MAZE (le père de la) : Lettres edifiantes et Curieuses. Edition merigot T. IV p. 80.
- MELGUNOF, G. : Die Sudliche ufer des Kaspischen Meeres oder die Nordprovinzen Persien. Leipzig, 1868.
- MELGUNOF, G. : Essai sur les Dialectes de Mazandéran et du Ghilan, d'après la prononciation locale. Z.D.M.G., Vol. XVII, pp. 195-224.
- MELGONOF, G. : O yuznom berege Kaspiskago Moria Appendix to Vol. III of Zapiski Akadem. Nauk. St. Petersburg,

- HOLMES, W.R. : Sketches of the shores of the Caspian. London, 1845.
- فصل دهم مطالبی درباره کلارستاق ، نور ، آمل ، فرح آباد ، استراباد دارد .
فصل هفدهم شرحی در باره ساور ، شاه کوه ، گردنه شمشیربر ، چشمه علی دارد .
- ✕ HOMMAIRE, DE HELL, XAVIER : Voyage en Turqui eet en Perse. Paris, 1854-1860.
- فصل سوم صفحات ۳۳۶ - ۲۱۴ مطالبی درباره تهران ، لار ، آمل ، اشرف ، استراباد ، رادکان ، کرد محله دارد ، و در فصل چهارم صفحات - ۲۸۵ - ۳۰۶ راهها را شرح داده است .
- HOTZ, A. : Persian Trade Routes. Journal of the Society of Arts, London, March 10th, T. XLVII, pp. 341-359.
- HUART, CLEMENT : Les Ziarides. Extrait des mémoires de l'academique des Inscription et Belles - Letteres, T. XLII, Paris, 1922.
- INOSTRANTSEV : The customs of the inhabitants of the Caspian provinces in the tenth century. Zhiwaya Stariva, 1909.
- این کتاب به زبان روسی است عنوان آن ترجمه شده است .
- ✕ IWASCHINZOFF : Die Russische Aufnahme des Kaspischen Meeres. Mittheilungen .US.W., 1863.
- JUSTI : Iranisches Namenbuch, 1895, pp. 430-435.
- جداول آن نیز به کار شمال می آید .
- KHANYKOV, N. : Mémoire sur l'ethnographie de la Perse. Paris, 1866.
- KHANYKOV, N. : Voyage Scientifique de M. Dorn dans le Mazandéran, le Caucase et le Daghestan. Journal Asiatique. Feb. 1862, pp. 214-225.
- KINNEIR, J.M. : Memoire Géographique sur l'Empire de Perse. Trd. par G. Drouville. St. Petersburg, 1827.
- KLPROTH, J. Von. : Russisch-Persisch-Türkische Graenzbestimmung in Jahre, 1727, in Fundgruben des Orients, T. VI, pp. 349-358. Vienne 1818.
- KOSTOMAROV : Der Aufruhr Stenko Rasin. St. Petersburg, 1859.
- اصل کتاب به زبان روسی است و نام آن به آلمانی ترجمه شده است .
- KRAFFT, A. : Uber HRN. PROF. Dr. OLSHAUSENS Entzifferung der Pehlawi-Legenden auf Münzen Wien. JAHRB. 106, 1844.
- KRUSINSKI : Prodrumus ad Tragicam Vertentis belli Persici His-

OLEARIUS, ADAM : Relation du Voyage d'Oléarius en Moscovie, Tartarie et Perse. Traduit par A. de Wicquefort. Paris, 1659.

ملگونوف سال انتشار را ۱۶۷۶ ذکر کرده است .

OLSHAUSEN, D. Justus : Mazdoran und Mazanderan. Gesamt-sitzung der Akademie, 23 Nov. 1876, Vienna, pp. 777-783.

OLSHAUSEN, D. Justus : Die Pehlewi-Legenden auf dem Münzen der Letzten Sassaniden. Kopenhag, 1843.

ONGLEY, H.H. : Report on the Trade and Commerce of Ghilan for the year 1866. (Consular Reports).

ORSOLLE, E. Le Caucase et la Perse. Paris, 1888.

در صفحات ۱۷۴ - ۱۴۲ مطالبی درباره گیلان دارد .

OUSELEY, W. : Travels in various countries of the East, more particularly Persia. 3 Vol. London, 1819-1823.

در فصل سوم اطلاعاتی در باره : فیروزکوه ، سرخ رباط ، زیر آب ، شیرگا ، علی آباد (شاهی) ، ساری ، اشرف (بهشهر) ، فرح آباد ، آمل ، میان کلا ، دماوند آمده است .

PATENOTRE, Jules. : Les Persans Chez Eux. Revue des deux Mondes. Mars 1875, 1875, pp. 145-168.

اطلاعاتی در باره گیلان دارد .

PETERMANN, A. : Mittheilungen aus Justus Perthes Geographie Anstalt. 1861. Zwei Neue Messungen des Demavand, 1862.

PIETRO dellaValle : Viaggi. 1618. Part II, letter IV.

در این قسمت مطالبی راجع به مازندران دارد .

POLAK, J.E. : Persien, das Land und seine Bewohner. Leipzig, 1865.

در قسمت اول صفحات ۵۸ - ۵۵ مطالبی درباره گیلان دارد .

POLYBIUS, X, pp. 28-31.

مطالبی درباره حمله اسکندر به صفحات هیرکانیا دارد .

POTEVES, DESABRAN, JEAN DE : Notes de Voyage d'un Hussard. Paris, 1894.

POPE, Arthur Upham (Editor) : From prehistoric times to the present. (edition de luxe) Oxford University Press, London and N.Y., 1938.

POPOF : Geschichte des Aufstandes Stenko Rasin's. Moscow, 1857.

اصل کتاب به زبان روسی است نام آن به آلمانی ترجمه شده است .

1863, pp. 95-195.

Zenker has translated this book into German by the name of Das Stüdliche ufer des Kaspischen meeres. Liepzig, 1868.

MILES, GEORGE : The Coinage of the Bawandid of Tabaristan.

MONTEITH, E.I.C. : Journal of a Tour through Azerbaijan and the shores of the Caspian. J.R.G.S. London, 1834, T. III, pp. 17-26.

MORDTMANN, A.D. : Nachrichten über Tabaristan aus dem Geschichts - werke Tabaris. Z.D.M.G., Bd. II, p. 285.

MORDTMANN, A.D. : Erklärung der münzen mit Pehlewi-Legenden. Z.D.M.G. Bd. VIII v. XII, 1854.

MORDTMANN, A.D. : Münzen der Sassaniden. Z.D.M.G. Vol. XXXIV, pp. 1-162. 1880.

MORIER, M.J. : Voyage en perse. Paris, 1813.

این کتاب از زبان انگلیسی ترجمه شده است .

MORIER, M.J. : Second journey in Persia. London, 1818.

در فصل بیست و سه مطالبی درباره تهران ، بومهن ، دماوند ، باغشاه ، فیروزکوه ، آسرا ، فولاد محله ، چشمه علی ، ساور ، استراباد دارد .

MURAVIEW: Voyges en Turcomanie et à Khiva. St. Petersburg, 1823.

NAPIER, G.C. : Extracts from a diary of a tour in Khorasan. J.R.G.S. XVI, 1876, pp. 62-171.

درباره قلعهک ، گیلیارد ، فیروزکوه ، گورسفید ، خنگ رودبار ، چشمه علی ، چهارده ، شمشیربر ، اسپینزا ، شاهرود مطالبی دارد . این کتاب دارای نقشه های بسیار خوبی است .

NIEDERMAYER, O. : Die Persien Expedition mitt d. Geogr. Gesell. in München VIII, 1913, pp. 177-188.

مطالبی در باره فیروزکوه ، تورود ، پلور (بفتح پ و وا) ، ساری ، نکا ، سفیدجه دارد .

NOEL, J.B. : A Reconnaissance in the Caspian Provinces of Persia. J.R.G.S. June 1921, Vol. LVII, No. 6, pp. 401-418.

در باره تهران ، آمل ، فرح آباد ، نور ، کجور و تنکابن مطالبی دارد .

O'DONOVAN, E. : The merve oasis. Vol. I, New York, 1883.

درباره تهران ، آمل ، فرح آباد ، نور ، کجور و تنکابن مطالبی دارد .

- the trade of the Persian Caspian provinces, consular district of Resht and Astarabad Diplomatic and Consular Reports, Ann series, No. 4398.
- RABINO, H.L. : Report from March 20, 1903, to March 20, 1907, on the Trade of the consular district of Resht and Astarabad. Dipl. and Cons. Reports, Ann series No. 3864.
- RABINO, H.L. : Reports from March 21, 1909 to March 20, 1911, on the Trade of the Persian Caspian provinces. Consular district of Resht and Astarabad. Dipl. and Cons. Reports Ann. series No. 4828.
- RABINO, H.L. and LAFONT, D.F. : L'Industrie Séricicole en Perse Montpellier, 1910.
- RABINO, H.L. : Report for the year 1910-1911 on the trade and general condition of the city of Barfurush and the province of Mazandaran Dipl. and Cons. Reports, Ann series No. 4812.
- RABINO, H.L. : Culture du tabac en Guilan. Progrès Agricole et Viticol. Montpellier, 1911.
- RABINO, H.L. and LAFONTE, D.F. : La Culture du Riz en Guilan et dans les autres province du Sud de la Caspienne, Montpellier, 1911.
- RABINO, H.L. : Carte de la province du Guilan, dressée et dessinée par le Capitaine Faure, et publiée par la Société Lyonnaise sericicole et soies d'Extrême-orient. Lyon, 1914.
- RABINO, H.L. : Les anciens sports du Guilan. "Revue du Monde Musulman, Mars 1914.
- RABINO, H.L. and LAFONT, D.F. : Culture de la Gourde à Ghilian en Guilan et en Mazandaran. "Revue de Monde Musulman", 1914. T. XXVIII.
- RABINO, H.L. : Les provinces Caspiennes de la Perse. Paris, 1917.
- RABINO, H.L. : A journey in Mazandaran from Resht to Sari. J.R.G.S. Nov. 1913, pp. 435-454.
- RABINO, H.L. : Les dynasties Alaouides du Mazandaran. Journal Asiatique, Avril-Juin 1927. pp. 253-277.
- RABINO, H.L. : Mazandaran and Astarabad, London, 1928. Persian text printed at Cairo.
- RABINO H.L. : Reports on the trade and general condition of the city and province of Astarabad. Dipl. and Cons. Reports, Ann. series No. 4381.

- POSLAWSKI, Général : D'un Voyage sur les rivières Atrek et Gurgan, 1900. Extrait des comptes rendus des Séance du Cercle Turkes-tanais des amateurs d'archéologie, Protocole 4.
- PRICE, D. : Chronological Restoropects of Memoirs of the Principal Events of Mohammedan History. London, 1811, 3 Vol.
- PUGH, John : Jonas Hanway; Remarkable Occurrences in His Life; comprehending an abstract of such of his travels in Russia and Persia as are most interesting. London, 1787.
- PUSCHKIN, Capt. : The Caspian Sea.
 متن کتاب به زبان روسی است نام آن به انگلیسی ترجمه شده است.
- QUATREMERE : Notice de l'ouvrage "Mesalek-al-Absar fi Memalek-al-Amsar. Notice et manuscrits. Paris, 18383.
 فصل سوم صفحات ۲۹۲-۳۰۰ مطالبی راجع به گیلان دارد.
- QUERRY, A. Le Qabous-namé. Paris, 1886.
- RABINO, H.L. : A journey in Mazandran. J.R.G.S. Nov. 1913, pp. 435-454.
- RABINO, J. : Banking in Persia. Journal of the Institute of Bankers. London, 1892.
 در این صفحات راجع به رشت تا ساری مطالبی دارد.
- RABINO, M. Les Dynasties du Mazandaran de l'Iran de l'an 50 Avant l'Hegire al'an 1006 de l'hegire, d'après les chronique locales. J.A. CCXXVIII, (1936), pp. 409-437.
 با شجره نامه ای در صفحه ۴۱۶.
- RABINO, H.L. : Mazandaran and Astarabad, 1928.
 وصف راههای ساحلی، تشکیلات اداری، فهرستی از دهکدهها، کتیبه های اسلامی در صفحه ۲۰ این کتاب فهرست مفصلی از کتب درباره ساحل دریای مازندران است.
- RABINO, H.L. : Silk in Ghilan, Mazandaran and Astarabad, 1907. Un résumé de ce rapport se trouve dans "The Board of Trade Journal" 6 juin 1907, pp. 455-460.
- RABINO, H.L. : Report on the production of Rice in the province of Ghilan, Mazandaran and Astarabad. Une notice de ce rapport se-trouve dans "The Board of Trade Journal" 25 April 1907, p. 185.
- RABINO, H.L. : Report from March 21, 1907 to March 20, 1909, on

- Mittheilungen des Ritters von Gasteiger-Ravenstein Kobach an Hr. Dr. Brugsch Zeitschr. f. Allg. Erkunde. Berlin, 1862. No. 1071, p. 341.
- SACHAU. Ein Verzeichniss des Muhammd. Dynastien. Berlin, 1923.
- SARRE, F. : Denkmäler Persischer Baukunst.
 ذکری از امامزاده یحیی در ساری دارد و این بنا را به نام ملا مجدالدین خوانده است در صورتیکه قبر مجدالدین با سلطان رضا کیا در یک بنا و بر سر راه فرح آباد است.
- SARRE, F. : Reise in Mazanderan (Persien) Zeitschrift der Gesellschaft für Erkunde, 1902.
 در صفحات ۱۱۱ - ۹۶ ذکری از دماوند و آمل و اشرف (بهشهر) و بندرگز دیده می شود.
- SAUVAIRE, H. : Lettre à propose d'un dérhame 'Alide du Guilan appartenant à M. de Saint - Laumer, 1887.
- SCHINDLER, A.H. : Reisen in Nordlichen Persien. Zeitsch. d. Ges. F. Erd. Zu Berlin, 1879. T. XIV p. 119.
- SCHINDLER, A.H. : Rice and Sugar in Persia. Unite States Consular reports 1888.
- SCHINDLER, A.H. : Notes on Demavand, proceedings R.G.S. Feb. 1888.
- SCHINDLER, A.H. : Eastern Persians. Irak. R.G.S. 1897.
- SEIDLITZ : Handel und Wandel an der Kaspischen Südküste. Pet Geog. Mitt, 1869, pp, 98-103 and 255-265.
 در باره سفیدرود، مشهدسر (بابلسر) و بندرگز و اشرف (بهشهر) و کاش صفی آباد مطالبی دارد.
- SHEIL, LADY : Glimpses of Life and Manner in Persia. London, 1886.
- SHIEL, JUSTUS. LIEUT. COL. : Itinerary from Tehran to Alamut and Khurrem-abad. Journal of the Royal Geographical Society. T.I. 1837.
- SCIENCE MILITAIRE (Journal de) T. II., Notice Geographique et statistique sur le Guilan et le Mazanderan,, provinces de l'Empire de Perse.
- SOCIETY OF ARTS (Journal of): Silk production in Persian, Nov. 19, 1886.
- SOIMONOFF : Opisanie Kasniiskago Mora. Beschreibung des Kaspischen Meeres, mit Geographischen Zusätzen von Müller) St.

- RABINO, H.L. and LAFONT, D.F. : Culture de la Canne à Sucre en Mazandéran "Revue de monde Musulman".
- RABINO, H.L. : Culture des plantes textiles (Coton, chanvre, etc.) en Guilan et Mazanderan.
- RABINO, H.L. : Album of coins, medals and seals of the Shahs of Iran (1500-1948). Oxford University Press, 1951.
- RADDE, G. : Reisen an der persisch - Russischen Grenze Talysh und Seine Bewohner. Leipzig, 1886. pp. 365-377.
- RADDE, G. : Die Fauna und Flore des Südwestlichen Caspi-Gebietes. Leipzig.
- RADDE, G. : Reise auch Talysh, aderbaidischen und zum Sawalan, 1879-1880. Petermann's mitt, 1885.
- RADDE, G. : Talysh, das Nordwestende Alburs und seine Tiefland. Petermann's mitt, 1885.
- RAWLINSON, H.C. : Notes of a journey from Tabriz, through Persia Kurdistan to the Ruins of Takht-i-Soleiman, and from thence by Zenjan and Tarom to Gilan, in Oct. and Nov. 1838. J.R. G.S.T.X. pp. 1-64. London, 1841.
- RAUSCH von TRAUBENBERG, PAUL : Hauptverkehrswege Persiens. Halle a.s. 1890, pp. 54-60.
- REHATSEK : The Baw and Gaobarah Sepahbuds along the Caspian shores. Journal Bombay Br. R. Asiat. S. 1876. T. XII, pp. 412-445.
- RIES, P. : Voyages dans le Guilan et le Mazandéran. Zapisk. Kavkask. Geogr., Vol. VI, 1864.
 متن به زبان روسی است عنوان به فرانسه ترجمه شده است.
- RITTER, K. : Die Erkunde von Asien. Berlin, 1838.
 صفحات ۵۱۴ - ۴۷۱ : جاده های رشته البرز.
 صفحات ۵۵۰ - ۵۱۴ : نواحی ساحلی مازندران.
 صفحات ۵۹۵ - ۵۵۰ : دماوند.
- ROLLIN, CHARLES : The ancient history of the Egyptians, Carthaginians, Assyrians, Babylonians, Medes and Persians, Grecians and Macedonians, with notes by James Bell. 2 Vol. Glasgow, 1842.
- ROUSSKIA KONSOUKSTVA, Vol. du dixhuitième siècle. Ce volume Russes au Guilan pendant le dix-huitième siècle.
- RUNDREISE Durch die Nördlichen provinzen Persiens nach briefl.

- zreform, Abdul Melik's. Leipzig, 1870.
- STODART, R. : The Journal of Robert Stodart, published with an introduction and notes by Sir E. Denison Ross. London, 1935.
- ترجمه احمد توکلی ، فرهنگ ایران زمین ج ۸ ص ۲۲۰ - ۱۶۱ - سال ۱۳۳۹ .
- STOLZE et ANDREAS : Die Handelsverhältnisse Persiens. Pet. Georg. Mitt. Ergsft 77. Gotha, 1885.
- STRABO : The geography of strabo translated with notes, the first six volumes by H.S. Hamilton, the remainder by W. Falconer. 3 volumes. Bohn's Classical Lib. London, 1912.
- STUART, Gen. Charles : Journal of a Residence in northern Persia and the adjacent provinces of Persia. London, 1884.
- در صفحات ۲۸۴ - ۲۴۷ از شهر دماوند ، فیروزکوه ، زیرآب ، ساری و آمل و تهران بحثی به میان آمده است .
- TSUCKNBERG, S.C. : Hydrographie des Russischen Reiches T.5.. 1848.
- SVEN HEDIN : Genom Khorasan. Stockholm, 1892.
- در قسمت اول صفحات ۶۹ - ۵۷ از دامغان و چهارده و جهان نما و استرآباد شرحی به میان آمده است .
- SYKES, MAJOR P.M. : A sixth journey in Persia. J.R.G.S. January 1911, London.
- TEXIER, C. : Description de l'Armenie, la Perse, et la Mesopotomie. Paris, 1842-45.
- THEVENOT : The travels of Monsieur de Thevenot into Levant. London, 1687.
- THOLOZAN, Dr. J.D. : Sur les Vents du Nord de la Perse et sur le Foehn du Ghilan. Comptes Rendus, Acad. Sc. de Paris, 1885.
- THOMAS, EDWARD. F.R.S. : Recent Pehlavi decipherments. London, 1872.
- THOMAS OLDFIELD, F.R.S. : On Mammals from northern Persia, presented to the National Museum by Col. A.C. Bailward. Annals and magazine of Natural History, Ser. 7, Vol. XX, Sept. 1907.
- THOMSON, TAYL : An account of the ascent of mount Demavand in 1837. Journal of the Royal Geographical Society, T.I., 1838.
- TOMARA, M.L. : Economicheskoe Polojenie Persie. St. Petersburg, 1895.

- Petersburg, 1763.
- SOKOLOV, AL. : Abriss der Geschichte der Reisen auf des Kaspischen Meere. Moscou, 1854.
- متن کتاب به روسی است . عنوان آن به آلمانی ترجمه شده است .
- SONO, TOSHIHIKO and FUKAI SHINJI : Dailaman III. The excavation at Hassani Mahalleh and Ghale Kut. 1964.
- این کتاب در سال ۱۹۶۸ منتشر شده است .
- SPIEGEL, Fr. : Nachrichten über Tabaristan. nach dem Tarikh-i-Tabaristan von Abol Hassan Ben Isfendiar Z.D.M.G. Bd. 18, p. 62.
- SPIEGEL, Fr. : Eran Altertunskunde, 1871. I., pp. 64-74.
- SPIEGEL, Fr. : ERAN, Berlin, 1863.
- STACK : Six months in Persia. London, 1882.
- فصل دوم صفحات ۲۰۲ - ۱۷۰ در باره تهران ، کوه دماوند ، مشهدی سر (بابسر) اطلاعاتی دارد .
- STAHL, A.F. Notes on the march of Alexander the Great from Ecbatan to Hyrcania, J.R.G.S. Oct. 1928, pp. 312-319.
- STAHL, A.F. : Reisen in Nord und Zentral Persien, with maps, Pet. Geog. Mitt. Ergäsheft, No. 118. Gotha, 1896, Blatt I, 1895.
- در صفحات ۱۸-۷ : شرحی درباره تهران ، کلارستان ، نور ، لار ، دماوند ، آمل ، فیروزکوه ، علی آباد (شاهی) آمل ، استرآباد (گرگان) تاش . چهارده ، سمنان با نقشه‌ای مشروح آمده است .
- STAHL, A.F. : Die Orographischen und hydrographischen verhältnisse des Elburzgebirges in Persien. Pet. Geog. Mitt. 1927, Heft 7, 8 mit karte, S. Tafel 13.
- STAHL, A.F. : Zur Geologie von Persien. Pet. Geog. Mitt. Ergsft. 122. pp. 39-43. Gotha, 1897.
- STAHL, A.F. Reisen in Zentral und West Persien. Pet. Geog. Mitt. 1905.
- STAHL, A.F. : Reisen in Nord und West Persien. Pet. Geog. Mitt. 1907. Heft VI, pp. 121-132. Tafel 10.
- STAHL, A.F. : Die durch Nivellierung des Rescht-Tehranner Wegs erhalten Höhen. Pet. Geog. Mitt. Ergsft, 1902.
- STICKEL, J.G. : Allteste Muhanmedanische Münzen bis zur mün-

- WINDT, H. de : A Ride to India across Persia, London, 1891.
 شرحی راجع به راه رشت تا استراباد در این کتاب آمده است .
- WULSIN, F.R. : Excavation at Tureng Tepe near Asterabad. Supplement to the bulletin of the American institute for Persian Art and Archaeology, Vol. II, No. 1 bis, March 1932, New York.
- ZAMBAUR, EDUARD VON : Die Münzprägungen des Islam Zeitschrift und Ortlich Geordnet. Wiesbaden, 1968.
 در این کتاب از ضرابخانه‌های آمل ص ۳۴ و استراباد ص ۴۶ و تیمجان ص ۹۳ و جرجان ص ۹۶ و چوکام ص ۱۰۲ و دنباوند ص ۱۱۸ و دیلم ص ۱۲۲ رستمدر ص ۱۲۶ و رشت ص ۱۲۷ و رودبار ص ۱۲۸ و ساری یا ساریه ص ۱۳۶ و طارم یا طرم ص ۱۶۹ و طبرستان ص ۱۷۰ و فریم ص ۱۸۵ و گرجیان ص ۲۰۴ و کرسی‌الدیلم ص ۲۰۶ و گوئیج و چوکام ص ۲۱۵ و گیلان ص ۲۱۶ و لاهیجان ص ۲۱۸ و لشتناشاه ص ۲۱۹ و مازندران ص ۲۲۱ و هوسم ص ۲۶۷ سخن بهمیان آمده است .
- ZENOVIEFF : Statistique du Guilan de Chahroud et de Bastam, 1879-1881.
 دتن این کتاب به زبان روسی است . عنوان آن به فرانسه ترجمه شده است .
- ZUSTAND : Des Russ Handels in der persischen provinz Masanderan, St. Petersburg. 1836.
 فهرست کتبی که قبل از زمان ملگولوف نویسندگان روسی درباره گیلان و مازندران و گرگان نوشته بوده‌اند
- BEREZINA, I. : Puteshestviye po severnoy persii Kazan, 1852.
- BLARAMBERGA, N.F. : Statisticheskoye obozryeniye Persii, 1841.
 Zap. Russk. Geogr. Obsh. 1850 i 1853.
- BLARAMBERGA, N.F. : Zhurnal Vedenbii vo vremai zkpelesi gla obozhrenia vostochn. ber. Kasp. Moriya, 1836.
- BLARAMBERGA, N.F. : Topographicheskoyé i statisticheskoyé opisaniye vost-berega Kasp. Moriya.
- BODZ, K. : Opisaniyé Torkmenskoy Zemli. Otech. Zap. 1856, G. Iyul i Avgust.

- TORNAUW : Aus der Neuesten Geschichte Persien. Z.D.M.G. 3 Bd. 1849.
- TORNBERG : Sur une monnaie de "THAIR FILLAH". Revue Archæol. 1855, p. 427.
- TOWNLEY, W. : Cultivation of Olives in Gilan, 1891. Dipl. and Cons. Rep. Misc. Ser. 191.
- TREZEL, Colonel : Notice sur le Ghilan et le Mazandéren, dans le voyage en Armenie et en Perse (1805-1806 de p. Amédée Jaubert. Paris, 1821.
- VANDENBERGHE, L. : Archeologie de l'Iran Ancien. Leiden E.J. Brill, 1959.
 این کتاب را آقای عیسی بهنام به پارسی ترجمه کرده‌اند .
- VASMER, R. Die Eroberung Tabaristan durch die Araber zur zeit des chaliefen al-mansur. Verlag der Asia major. Leipzig. Separatdruck aus Islamica.
- VASMER, R. Die Münzen der Ispahbed und Statthalter von Tabaristan.
- VOSKOBOINIKOV : Puteshestviye po severnoi persii. 1843-1844. Gornii Zhurnal, St. Petersburg, 1846.
 German translation in Ermans Russ Archiv.
 مطالبی در زمین شناسی شاهکود ، ساری ، فیروزکوه ، کجور ، تهران دارد .
- Voyage de monsieur le chevalier chardin en Perse, et autre lieux de l'orient. Amesterdam, 1711.
- V. WEISS und V. STARKENFELS und TH. V. SCHWARZ HUBER : Key Kaws im Masenderan, aus dem Schahname etc. Wien, 1841.
- WAHL, G. : Altes und Neues Vorder und Mittel-Asien. Leipzig, 1795.
- WELLS, Lt. Col. H.L. : Across the Elborz mountains to the Caspian Sea. The Scottish geographical magazine. Jan. 1898.
 در صفحات ۹ - ۱ از آنچه و کجور و نور رودبار و ملاکلا بحثی بهمیان آمده است .
- WHIGHAM, H.J. : The Persian problem, London, 1903.
- WILBRAHAM, : Travels in the Trans-Caucasian Provinces, London. 1839.
 در صفحات ۴۷۷ - ۴۲۳ شرحی درباره تهران ، فیروزکوه ، زیرآب ، ساری ، اشرف (بهشهر) و آمل دارد .

- BODZ, K. : O Turkmenskikha pokoleniyax : Yamudakh i Gokpanakha. Zap. Rus. Geogr. Obsh. 1847. KN. 2.
- DRUVILA, G. : Puteshestviyé po Persii ve 1812 i 1813 G. G. Prev. Sfrantz, 1826.
- IVASHINSOVA, N. : Noveysheye opredeyleniye Gori Damavend and uruvenem Kasp. Moriya. Morskoy Sbornik, 1861, No. 4.
- IVASHISOVA, N. : Pisma siyuzhnago Kaspiskavo pribrezhiya Doktora M. Zhurnal "Vremiya", 1862.
- IVANINA, M. Poyesdka na Polustova Mangishlaka, 1846. G. Zap. Rus. Geogr. Obshch. KN 2. 1847.
- GMELINA SAMUILA GOTLIBA : Puteshestviya po Rossi gla izsele-dovaniya vesex triox zartsv veleriroje. S. Peterb., 1785. u.z.
- KAZEMA-BEKA : Muridizma i Shamil. Zhurnal "Ruskoye Slovo," 1859, Dekabr.
- KAZEMA-BEKA : Nadpisi Mazandaranskiya i Gilanskiya Otchet Akademiya Dorna o puteshvii po Kavkazu i Persii. St. Peterb, 1861.
- KASTOMAROVA, N. : Bunga stenki Razina, izd. 2. St. Peterb., 1859.
- KASTOMAROVA, N. : Bunga stenki Razina, izd. 2. St. Peterb, 1819 i 1820, G.G. Moskva, 1822.
- MELGUNOV, G. : Kaspeyskago Moriya. St. Peterb., 1863.
- POPOVA, A.N. : Snosheniya Rossi i Khivoyu Bokharoyu pri petré velikom. Zap. Rus. Geogr. Obshch., 1853.
- RISSA : O Taleshinazakh ikha obraze zhizni i yaziki. Zap. Kavk. Otd. Rus. Geogr. Obshch., 1853.
- Rukopis sa Zamechaniyami Sovorova, 1780-1783, Sostavlenaya ve Astrakhan i ma Kubani.
- SAVELEVA : Mukhamedanskaya Numizmatika ve Otnosheni ka Rus-koy istorii. St. Peterb., 1846.
- S. Peterburgskiya Vedomesti, Ostrov Ashuradé, 1863, G. No. 63.
- SOYMONOVA : Opisaníyé Kaspiskago Moriya sa Dopolneniyami iz-datela istoriographa millera. St. Peterb., 1763.
- KHANIKOVA, N. : O premezha - Yushchikhsiya i izmeneniyakh urov-niya Kaspeyskago Moriya. Zap. Kavk. Otd. Rus. Geogr. Obshch. KN. 2. 1853.
- KHANIKOVA, N. : Voskhozhdenia na Demavand. Zap. Kabk. Geog. Obshch. 1853.

اصطلاحات فنی و لغات محلی

- آویز : قسمتی از نوعی ترین درهای چوبین است . پاره چوبی با کنده کاری از کلگی چهارچوب در حدود بیست سانتیمتر پایین آمده و بالای در ورودی قرار می گیرد. این نوع کار در بقعه‌ی تاثیر بالله در میانه سیاهکلرود گیلان و امامزاده زکریا در شکر کوه کلاردشت دیده شد (ص ۱۲۳).
- آهن کوبی : آهن ورق را بر خریاکوبی ستف به عنوان بام یا بر بدنه بنا کوبیدن (ص ۱۵۲) .
- اربه (خرمندی) : نوعی درخت جنگلی که میوه آن را برای اربه شیره یاسر که به کار می برند. نام علمی این درخت *Diospyros lotus* است (ص ۲۲۹).
- اندرونی : قسمتی از بنای خانه‌های قدیمی که محل زندگی صاحبخانه و همسر و متعلقان اوست (ص ۵۱) .
- اوجا : از درختان جنگلی است که به نام *Ulmus Campestris* شناخته می شود (ص ۲۲۹) .
- ایوان کتایی : ایوانی باریک در حدود یک متر عرض (ص ۴۹) .
- باری : بنایی از سنگ و گل . این واژه در دهکده فشکور شنیده شد (ص ۱۴۴) .
- بیرونی : قسمتی از منزل مسکونی که شامل حیاط و اطاقها است و مخصوص پذیرایی مهمانان است (ص ۵۰) .
- پردی کوبی (بفتح پ) = پل کوبی : کوبیدن تخته بر سر و اشانها از بالا . پردو در لغت کوهپایه های تهران به چوبهای دسته بیلی گویند که از داخل اطاق برستف کوبند (ص ۲۱۴) .

APRIL

کتابخانه

۶

در کتابخانه

دستی نوشته

دستی نوشته

پشته : لبه های پیش آمده بام که برای جلوگیری از برخورد باران به دیوارها و پنجره ها ساخته می شود (ص ۴۹) .

بل کوبی = پردی کوبی .

پلور (بفتح پ و سکون لام و فتح واو) : تیرهای ستف را گویند که معمولا در سواحل شمال چهار نیش می کنند (ص ۷۴) در کوهستان نور نیز این واژه شنیده شد . در دهکده های نور به دستکھائی که روی پلور می اندازند رمس (بفتح راء و سکون میم و سین) گویند و چوبهائی به قطر دسته بیل که چپ و راست روی رمس می اندازند گلی (با چسباندن گاف و لام) گویند . تخته ها یا چوبهائی گرد به قطر ده سانتیمتر که لاپ کرده و روی پلور بر خلاف جهت آنها قرار می دهند، لارده (بسکون راء و کسر دال) خوانند و به چوبهائی به قطر دسته بیل که از زیر به پلور می کوبند و با کوتاه و بلند بریدن آنها ، اشکال هندسی نظیر لوزی می سازند پردی (بفتح پ) می گویند .

پلورگیر = حمال = دوش کش : چوب قطوری که در طول بنا در وسط قرار می دهند و سرهای پلور از دو طرف بنا بر آن می افتد (ص ۲۳۵) .

پنجره های ارسی (بضم الف و راء) : پنجره هائی که در دو طرف چهارچوب دارای ناو هستند و از بالا به پایین و بالعکس حرکت می کنند . این پنجره ها معمولا آلت سازی دارند و شیشه های رنگین در آنها به کار می رود (ص ۵۱) .

تیچی = امرود : نوعی گلابی وحشی ریز است . درخت آن بزرگ می شود و میوه فراوان می دهد (ص ۳۷۰) .

تیره : رشته اصلی کوه که آسمان گذار گویند (ص ۱۴۹) .

تیسکا = توسکا : از درختان جنگلی است که به نامهای علمی *Alnus Glutinosa* و *Alnus Vulgaris* شناخته می شود .

چکش گردان : چوبهائی چهار نبشی که سر آنها را با تراش تزیین می دهند و در بالای دیوار برای نصب پشته ها قرار می دهند (ص ۴۹) .

حلب پوش : بامهایی که با حلب پوشیده شده اند . در تهران شیروانی گویند (ص ۴۹) .

خرپاکوبی : کوبیدن چوبهائی زیر شیروانی (ص ۱۵۲) .

خفنگک : پنجره های مشبک چوبین یا شیشه دار نورگیر که در بالای درها نصب می کنند (ص ۱۱۹) .

درزپوش زده : برای پوشاندن درز لمبه ها ، تخته های نازک و باریکی به پهنای چهار پنج سانتیمتر و قطر شش هفت میلی متر می تراشند و بر روی درزها می کوبند لبه این درز پوش گاهی زده است (ص ۷۴) .

دوش کش = پلور گیر (ص ۷۴) .

زگالی (بفتح زاء) : بنایی که دیوار آن از چوب است یعنی در فواصل معین چوبهائی قطور عمودی در زمین قرار می دهند و روی آنها را از خارج و داخل چوبهائی به قطر هشت سانتیمتر یا نازکتر با درازای دو سه متر می کوبند و فاصله این چوبه ها را با گل پر می کنند و از خارج و داخل جدار بنا را گل مالی می کنند (ص ۵۵) .

ستون چوبین چهار سوی یخ زده : ستونهای چوبین چهار نبش که تیزی آن را گرفته اند (ص ۵۵) .

سربند : محلی در رودخانه که بند جلو آن می بندند و آب را در نهرها می اندازند (ص ۱۳۴) .

سرستون : قسمتی از ستون که چوبین است و جدا ، آن را به شکلهای مختلف تزیینی می تراشند و برستون نصب می کنند (ص ۴۹) .

سرستون دهان اژدری : سرستونی است که تراش دو طرف آن به شکل دهان اژدها است (ص ۸۷) .

سرنال : چوب قطور چهار نبشی که روی ستونها در طول ایوان قرار می گیرد (ص ۴۹) .

سفال سر : بناهایی که سقف آنها را باسفال پوشانده اند (ص ۸۷) .

سقا سنگک : سنگاب (ص ۳۰۹) .

سقا نثار : بناهای مربع شکل بلند چوبین که بر چهار پایه استوار است و درایم عاشورا یا مواقع دیگر آداب مذهبی در آنها اجرا می شود (ص ۳۴۶) .

شب خسب = شاغور : درخت گل ابریشم است که از درختان جنگلی شمال ایران است و در سالهای اخیر دچار آفت شده و بیشتر آنها خشک شده اند این درخت به نام علمی *Albizia Julibrissim* شهرت دارد .

شمسه = نگار : قسمت اصلی ترین که معمولا بزرگتر از سایر قسمتهاست و در متن صندوق یا در ورودی تکرار می شود و نقشهای دیگر از آن جدا می گردد (ص ۷۴) .

شهر = کیش = شمشاد : از درختان جنگلی شمال ایران است که چوب آن استفاده صنعتی دارد و به نام علمی *Buxus Sempervirens* شناخته می شود (ص ۳۷۰) .

شیرسر : چوبهای چهار نبش با تراشهای زینتی که داخل بنا برای جمع کردن دهانه سقف به کار می رود (ص ۹۰) .

شیشار = شهر (ص ۲۲۹) .
طاق جناغی : طاقی که بر سر درگاهها می زنند و میان آن تیز ونوگذار است . (ص ۱۳۲) .

طاقنما : قسمتی از دیوار که گودتر از سطح اصلی ساخته می شود . معمولا یکی دو طاقنما داخل هم می سازند (ص ۱۱۶) .

فرسب (بفتح فاء و سین و باء) = پلورگیر . این واژه در دهکده رینه در بالا لاریجان شنیده شد (ص ۴۱۸) .

فرش (بضم فاء) : ماسه نرم را گویند که معمولا با آهک مخلوط می کنند و فرش آهک می خوانند و جدار دیوار را از داخل و خارج با این مخلوط می پوشانند (ص ۲۴۰) .

فرمونی : از درختان جنگلی است (ص ۲۲۹) .

فک (بکسر فاء) = بید : از درختان جنگلی است که معمولا به نام علمی *Salix Pentandra* معروف است (ص ۲۲۹) .

قاب و آلت : درها یا صندوقها که از تخته و آلت ساخته شده اند . تختهها معمولا شکلهای هندسی پنج ضلعی دارند که حاشیه آنها زبانه دارد و داخل کلهای آلت قرار می گیرد یا لبه تختهها تیز است و داخل اشکاف آلت می افتد (ص ۱۲۰) .

کراب (بکسر کاف) : از درختان جنگلی است شاید با *Carob Tree* که همان درخت کرات است و نام علمی آن *Cerasus Vulgaris* معروف است ارتباط داشته باشد (ص ۳۷۰) .

کلاه درویشی : بامهایی که به شکل منشور مثنی القاعده هستند (ص ۱۱۶) .

کله (بفتح اول) : اجاق (ص ۲۲۱) .

کوتی = کتی (بضم کاف) : خاکریزهای دستی یا تپه های کوچک طبیعی که بر بالای آنها قلعه و استحکاماتی ساخته اند (ص ۶۵) .

کپله : از درختان جنگلی است که به نام علمی *Pterocarya fraxinifolia* شناخته می شود (ص ۳۷۰) .

گلرد (بفتح اول و دوم و سکون سوم و چهارم) = و لرد (با همان اعراب) : قسمتی از کوه که سنگهای بزرگ به قطر نیم متر و هفتاد و پنج سانتیمتر بر اثر ریزش در آن جمع شده باشد (ص ۴۲۹) .

گل سری (بکسر اول و سکون دوم و فتح سوم) : بناهایی که روی سطح زمین می سازند و کرسی ندارند (ص ۳۱۱) .

گوشوار : پیش آمدگی کنج بناها نزدیک به سقف برای جمع کردن دهانه سقف . معمولا بناهای چهار گوشه را با چهار گوشوار به هشت ضلعی تبدیل می کنند و پایه بام را بر این هشت ضلعی می گذارند و بامی به شکل هرم مثنی القاعده بر آن می سازند (ص ۱۱۶) .

لاچ لنگری هفت و هشت : نوعی از کنده کاری بر ستونها که به شکل هفت و هشت است (ص ۸۷) .

لنازه : حفاظی که با قرار دادن تخته های عمودی جلو ایوان می سازند (ص ۱۲۱) .

لت پوش (بفتح لام و کسر تاء) : بناهایی که بام آنها را با تختههایی به درازی سی و سی و پنج سانتیمتر و پهنای ده پانزده سانتیمتر پوشانده اند (ص ۱۲۲) .

لك = کهل : از درختان جنگلی است که زیر عنوان «کپله» شرح داده شد (ص ۲۳۶) .

لمبه کوبی (بفتح لام) : کوبیدن تخته هایی به پهنای پانزده بیست سانتیمتر و درازای سه چهارمتر از داخل اطاق بر سقف تا پاورها پوشیده شود (ص ۵۶) .

مازو : از درختان جنگلی شمال است که به نام علمی *Quercus Castaneaefolia* معروف است (ص ۲۳۵) .

ممرز (بکسر اول و سکون دوم و فتح سوم) = شرم (بفتح اول و دوم) : از

درختان جنگلی شمال است که به نام علمی *Carpinus Betulus* معروف است (ص ۲۳۹)

میرکا : مهره زردی و مهره‌های دیگر را گویند (ص ۲۱۵) .

ناو : دره‌ای کم عمق که از زمینهای اطراف بیش از یکی دو متر عمق ندارد (ص ۱۶۹) .

نگار = شمس (ص ۱۳۳) .

واشان : چوبهای بلند چهار نبش به قطر ده دوازده سانتیمتر یا بیشتر که برای پوشاندن سقف به کار می‌رود . در تهران به جای آنها تیر به کار می‌برند (ص ۴۹) .

واشان کشی : تیر ریزی و چیدن واشانهای سقف با فواصل معین (ص ۴۹) .

هشتی : بنایی هشت ضلعی که پس از در ورودی کوچه قرار می‌گرفت و سپس از هشتی با گذشتن از در دیگر وارد حیاط ساختمان مسکونی می‌شدند (ص ۵۰) .

هلی : آلوچه وحشی که به نام *Prunus Insititia* شناخته می‌شود (ص ۲۲۹) .

بال : بازوهای کوه که از رشته اصلی به چپ و راست جدا می‌شود (ص ۱۴۹) .

منابع و مأخذی که در نوشتن این کتاب

از آنها استفاده شده است

آثار البلاد و اخبار العباد تألیف زکریا بن محمد بن محمود قزوینی چاپ بیروت سال ۱۳۸۰ قمری .

احسن التفاسیم فی معرفة الاقالیم تألیف شمس الدین ابو عبدالله محمد بن احمد ابوبکر مقدسی معروف به بشاری چاپ لیدن سال ۱۹۰۶ میلادی .

استرابادنامه به کوشش مسیح‌ذبیحی انتشارات فرهنگ ایران زمین سلسله متون و تحقیقات شماره ۱۲ .

اعلاق النفیسه تألیف ابن رسته چاپ لیدن سال ۱۳۰۶ قمری .
اقلیم نور از جمله کتبی که انجمن بهائیان تهران به چاپ رسانیده است .
تاریخ الامم والملوک تألیف ابو جعفر محمد بن جریر طبری چاپ قاهره سال ۱۳۵۷ قمری .

تاریخ‌خانی تألیف علی بن شمس الدین محمد لاهیجی تصحیح و تحشیه منوچهر ستوده انتشارات بنیاد فرهنگ ایران شماره ۱۶۶ سال ۱۳۵۳ شمسی .

تاریخ رویان تألیف مولانا اولیاء الله آملی تصحیح و تحشیه منوچهر ستوده

- انتشارات بنیاد فرهنگ ایران شماره ۶۴ سال ۱۳۴۸ شمسی .
- تاریخ طبرستان و رویان و مازندران تألیف سیدظهیرالدین بن سید نصیرالدین مرعشی به اهتمام عباس شایان تهران ۱۳۳۳ شمسی .
- تاریخ گیلان تألیف ملاعبدالفتاح فومنی گیلانی تصحیح و تحشیه منوچهر ستوده انتشارات بنیاد فرهنگ ایران شماره ۹۲ سال ۱۳۴۹ شمسی .
- تاریخ گیلان و دیلمستان تألیف سیدظهیرالدین بن سید نصیرالدین مرعشی تصحیح و تحشیه منوچهر ستوده انتشارات بنیاد فرهنگ ایران شماره ۴۶ دی ماه ۱۳۴۷ شمسی :
- تاریخ مازندران تألیف اسماعیل مهجوری مجلد اول دی ماه ۱۳۴۲ شمسی .
- تاریخ مازندران تألیف اسماعیل مهجوری مجلد دوم تیرماه ۱۳۴۵ شمسی .
- التدوین فی احوال جبال شروین تألیف محمدحسن خان اعتمادالسلطنه یونتایل ۱۳۱۱ قمری .
- التفهیم لا وایل صناعة التنجیم تألیف ابوریحان بیرونی تهران ۱۳۱۸ شمسی .
- التنبیه والاشراف تألیف مسعودی چاپ قاهره سال ۱۳۵۷ قمری .
- جغرافیای تاریخی مازندران تألیف حاجی محمد میرزا مهندس سال ۱۳۰۱ نسخه کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران .
- جغرافی لار تألیف محمدحسن خان اعتمادالسلطنه شماره ۶۳۹ کتب خطی کتابخانه ملی ایران .
- خرده اوستا تفسیر و تألیف پورداد از سلسله انتشارات انجمن زرتشتیان ایران بمبئی و انجمن ایران لیگ بمبئی از نفقه پشوتن مارکر .
- دائرة المعارف اسلامی .
- روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه تألیف محمدحسن خان اعتمادالسلطنه با مقدمه و فهرس از ایرج افشار تهران ۱۳۴۵ شمسی .

- روزنامه کیهان شماره ۸۵۲۳ یکشنبه ۲۱ آذرماه ۱۳۵۰ شمسی .
- روضه الصفاى ناصری تألیف رضاقلی خان هدایت تهران ۱۲۸۰ قمری .
- سفرنامه استراباد و مازندران و . . . مورخ ۱۲۷۵ قمری تصحیح مسعود گلزاری انتشارات بنیاد فرهنگ ایران سال ۲۵۳۵ شاهنشاهی .
- از متن عکسی استفاده شده است .
- شترستانهای ایران ترجمه از متن پهلوی از مجموع نوشته های پراکنده صادق هدایت .
- صورة الارض تألیف ابن حوقل چاپ لیدن سال ۱۹۳۸ میلادی .
- طرائق الحقایق تألیف محمد معصوم شیرازی معروف به معصوم علیشاه (نایب الصدر) به تصحیح محمدجعفر محجوب تهران ۱۳۴۵ شمسی .
- عالم آرای عباسی تألیف اسکندریگ منشی مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر سال ۱۳۳۵ شمسی .
- عباسنامه تألیف محمدطاهر وحید قزوینی به تصحیح و تحشیه ابراهیم دهگان کتابفروشی داودی اراک اسفند ۱۳۲۹ .
- غاررنگ و جان به قلم عبدالحسین امینی مجله تاج سال دوم شماره ۹ دوشنبه دوم مرداد ۱۳۲۹ شمسی .
- فرهنگ جغرافیائی ایران مجلد سوم استان دوم از انتشارات دایرة جغرافیائی ستاد ارتش شهریور ۱۳۲۹ شمسی .
- فهرست بناهای تاریخی و اماکن باستانی ایران تألیف نصرت الله مشکوتی .
- الکامل فی التاریخ تألیف ابن الاثیر جزری مصر ۱۳۰۱ قمری .
- کتاب البلدان تألیف ابن فقیه لیدن ۱۳۱۲ قمری .
- گزارشهای باستانشناسی ایران باستان .
- مازندران و استراباد تألیف رابینو متن انگلیسی لندن سال ۱۹۲۸ میلادی متن کتیبها در مطبعه اعتماد قاهره سال ۱۳۴۲ قمری مطابق

کتابهای خارجی

- ABBOTT, K.E. : Narrative of a Journey from Tabriz along the Shores of the Caspian Sea to Tehran.
- BARTHOLOMAE, C. Altir Wörterbuch.
- DARMESTETER, Le Zend Avesta, 3 Vol. Paris, 1892-93.
- FRASER, J.Bè : Travels and adventures into the Persian Provinces on the Southern banks of the Caspian Sea, London, 1826.
- LOVETT, C.B. : Itinerary notes of Route Surveys in Northern Persia, 1881 and 1882.
- MACKENZIE, G.F. : Narrative of a journey from Rasht in Gilan through Mazandaran to Asterabad during the winter and spring of 1858 - 1859.
- SAMADI, H. : Les découvertes fortuites Klardasht Garmabak, Oman et Tomadjan.
- WELLS, Lt. Col. H.L. : Across the Elborz Mountain to the Caspian Sea in the Scottish Geog. Magazine, Jan. 1898.

۱۹۲۴ میلادی .

مازندران و استرآباد تألیف رابینو ترجمه وحیدمازندرانی بنگاه ترجمه و نشر کتاب تهران سال ۱۳۳۶ شمسی .

مجله خواندنیها سال دوازدهم ۳؛ شنبه پنجم بهمن ماه ۱۳۳۰ شمسی .
مجله نیرو و راستی سال پنجم شماره ۱۵۵، چهارشنبه ۲۸ مردادماه ۱۳۳۶ شمسی .

مجموعه التواریخ والقصص به تصحیح ملك الشعرای بهار تهران ۱۳۱۸ شمسی .

مجموعه شماره ۳۳۰؛ کتابخانه ملی ملك مورخ ۱۲۹۹ قمری .

مجموعه کتابخانه بیوتات سلطنتی شماره ۷۲۶ مجلد دوم .

مجموعه کتابخانه بیوتات سلطنتی شماره ۷۳۲ .

مجموعه کتابخانه بیوتات سلطنتی شماره ۷۳۳ .

مرآت البلدان تألیف محمدحسن خان اعتمادالسلطنه تهران ۱۲۹۷ قمری .
المسالك الممالك تألیف ابواسحق ابراهیم بن محمدفارسی اصطخری لیدن ۱۹۲۷ میلادی .

معجم البلدان تألیف ابو عبدالله یاقوت بن عبدالله حموی لیبزیک ۱۸۶۶ میلادی .

زهره القلوب تألیف حمدالله مستوفی قزوینی به سعی و اهتمام لسترانج لیدن ۱۹۲۳ میلادی .

هیأت علمی فرانسه در ایران ترجمه کاظم ودیعی .

یسنای تفسیر و تألیف پورداود سلسله انتشارات انجمن زرتشتیان ایرانی بمبئی و انجمن ایران لیگ بمبئی از نفقه پشوتن مارکر .

یشتها تفسیر و تألیف پورداود از سلسله انتشارات انجمن زرتشتیان ایرانی بمبئی و انجمن ایران لیگ از نفقه پشوتن مارکر .

دنیای مجلد دوم

بازمانده بناها و آثار تاریخی جیرولایت اشکور،

سیارستان و بالا اشکور

امامزاده برهان^۱

در يك كيلومتری دهكده میچ بالا اشکور

بنای امامزاده در میان گورستانی قدیمی است . بیش از هشتاد سال است که حجة الاسلام آخوند ملاعلی اشکوری که از علمای معروف تنکابن و اهل اشکور بالا بود ، بقعه مزبور را از نو ساخت . آخوند زمستانها را در محله «خوبان رزگانه»^۲ و تابستانها را ابتدا در دهکده «تمل»^۳ و بعداً در دهکده میچ می گذرانید . قبر او در ایوان همین بقعه است . در ایام متبرک از اطراف به زیارت این بقعه می آیند و گاو و گوسفند قربانی می کنند .

بقعه شاه سفید کوه^۴

بالای قلّه کوه بلور ، نزدیک گردنه میان کوه ، سر راه میچ به لاک تراشان بنایی

-
- ۱- از این بقعه در ص ۴۱۵ ج ۲ از آستارا تا استارباد، ذیل باقی آثار و بناهای تاریخی بالا اشکور یاد شده است .
۲- بفتح راه و کسر زاء .
۳- بضم تاء و میم .
۴- در ص ۴۱۴ ج ۲ از آستارا تا استارباد از این بقعه یاد شده است .

است که با تیرهای قطور و چوب ساخته شده است . می گویند که هشتصد سال است که این بنا برپاست . روزهای جمعه و ایام متبرک به عنوان زیارت در این بقعه جمع می شوند و گاو و گوسفند قربانی می کنند . نظیر این بقعه که بر بلندترین قلعه ها ساخته می شود ، در کوهستان گیلان زیاد است . ظاهراً کوههای بلند ، همچون درختان عظیم ، در نظر کوه نشینان مقام و مرتبتی دارند و برای تعظیم و تکریم ، این بناها را بر بالای آنها می سازند . از اینها می توان سلطان برزکوه ، بقعه تورار ، بقعه گردکول ، بقعه های ملاخروشه و سوری واسه تاشان ، بقعه فیروزکوه ، بقعه سام و لام بر سر قلعه سواته کوه ، شاه علمدار و بقعه فضل و فاضل را یاد کرد .

مطالب از ظم افتاده ناحیه اوشیان را نکوه

چشمه دم کش

در فتیج گوابر اوشیان

در فصل زمستان در گودال اطراف چشمه ، آب بالا و پایین می رود . در تابستانها آب این چشمه چهل و هشت ساعت آرام است بطوریکه چشمه خشک می شود و چهل و هشت ساعت بعد آب می جوشد و نهرها را پر آب می کند . هنگام عقب نشینی و جوش آب صداهای غریبی از چشمه شنیده می شود . نگارنده این چشمه را در تابستان ندیده است .

چاه عمیقی که با سنگ چیده اند

در پشت چشمه دم کش فتیج گوابر اوشیان

در پشت چشمه دم کش چاهی است که دهانه آن نسبت به قسمت پایین تنگ تر است و تمام داخل آن با سنگ چیده شده است . نظیر این چاه از واجارگا تارمک رامسر

۱- ازدو بقعه آخر در مجلد سوم یاد خواهیم کرد . ۲- بکسرفاء و تاء و ضم گافو

فتح باء .

در دامنه رشته تپه هایی که مسلط به دشت است ، دیده می شود . معروف است که این چاهها از زیر به هم راه دارند . اهالی می گویند این چاهها فرارگاه یا محل زندگی بوده است .

باقی بناها و آثار تاریخی اوشیان

۱- بقعه شیخ احمد در دهکده دوران اوشیان .

۲- آستانه دیتل در دهکده فتیج گوابر اوشیان .

۳- آستانه ای قدیمی در دهکده هرات بر اوشیان . در این آستانه دوتن به خاک

سپرده شده اند .

۴- گورستانی قدیمی در مرتع خشک اسرای اوشیان . مدفونین این گورستان

با به قبله دفن شده اند .

۵- گورستانی قدیمی در مرتع چوملا اسرای اوشیان . در این گورستان نیز

مدفونین با به قبله دفن شده اند .

۶- در شهرستان که فعلاً مرتعی میان قاسم آباد و اوشیان است آثار بنای قدیمی

دیده می شود .